

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Класичного приватного університету,
голова приймальної комісії

Віктор ОГАРЕНКО

« 22 » квітня 2023 р.

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ІСПИТУ

041 – Богослов'я
спеціальність

Богослов'я
освітня програма

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Запоріжжя,

2023

Розглянуто кафедрою
богослов'я та гуманітарних дисциплін
протокол № 3 від «22» лютого 2023 р.

Затверджено на засіданні Вченої ради
Інституту управління
протокол № 6 від «22» лютого 2023 р.

Укладачі: к.пед.н., доц. Облес І.І.
д.політ.н., проф. Северинюк В.М.
к.філос.н., доц. Семенюк І.В.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

II. СТРУКТУРА ПРОГРАМИ

III. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

IV. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета фахового іспиту для вступу на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 041 «Богослов'я», освітня програма «Богослов'я», є визначення теоретичних знань, умінь та практичних навичок

вступників згідно з вимогами до змісту дисциплін професійної та практичної підготовки бакалавра напряму «Богослов'я».

Фаховий іспит проводиться в усній формі за екзаменаційним білетом, який містить два теоретичних питання. Відповіді вступники фіксують письмово на *аркуші усної відповіді (співбесіди) на вступному іспиті* зі штампом приймальної комісії.

Тривалість підготовки вступника 45 хвилин.

Вимоги до підготовки вступника:

На фаховий іспит виносяться теоретичні питання за наступними дисциплінами: «Догматичне богослов'я», «Святе Письмо», «Історія Церкви».

Оцінювання знань вступників відбувається на підставі наступних критеріїв:

- правильність відповідей (правильне, чітке, послідовне і достатньо глибоке викладення ідей, понять фактів тощо);
- ступінь усвідомлення матеріалу та самостійність міркувань;
- вміння користуватися засвоєними теоретичними знаннями, науковою термінологією;
- наявність власного спостережень (аналіз, порівняльна характеристика тощо).

Вимоги до підготовки вступника:

знати:

- основи християнського віровчення.
- історію розвитку и формування християнського віровчення;
- розуміти термінологію християнського богослов'я.
- систему християнського віровчення в області Теології, Антропології, Сотереології, Еклезіології, Містагогії, та Есхатології.
- найменування, порядок та розподіл книг Святого Писання;
- авторство, історію створення, мету написання кожної книги Біблії;
- зміст та особливості кожної біблійної книги;
- періодизацію біблійної історії;
- основні богословські поняття і терміни;

- основні положення християнського катехізису і догматичні визначення,
- назви книг Святого Письма та їх розподіл за змістом,
- періодизацію Історії Церкви, основні події та дати пов'язані з її розвитком;
- факти, події і процеси з історії християнської церкви в період з першого по четверте століття;
- дати основних подій пов'язаних з церковною історією цього періоду.
- біографії основних церковних та державних діячів пов'язаних з церковною історією.
- богословське вчення, напрямки розвитку богословських шкіл з I по IV ст.
- виникнення та розвиток єретичних течій та вчень з I по IV ст.
- зміст творів християнських апологетів.
- місіонерські подорожі апостолів
- історію формування священних текстів, богослужіння, та ієрархії.
- історію гонінь на церкву з I по IV ст.
- державні та церковні постанови з I по IV ст.
- дати та сутність основних подій, пов'язаних з загальною церковною історією;
- богословське вчення, напрямки розвитку богословської думки;
- події та хронологію щодо виникнення, розвитку та боротьби з єретичними течіями;
- подію та хронологію щодо виникнення й розвитку нових церков: Римокатолицької, протестантської, англіканської тощо;
- особливості відносин нових церков з православною церквою та між собою;
- факти життя й діяльності найбільш відомих церковних діячів;
- особливості відносин між церквою та державою;
- зміст основних державних та церковних постанов і канонів.

вміти:

- розрізняти православне віровчення від інших християнських і нехристиянських конфесій;
- Добре орієнтуватись в книгах Святого Письма Старого та Нового заповітів.
- цитувати Святих Отців, вчителів Церкви, релігійних філософів.
- визначати історичні етапи біблійної історії;
- вільно орієнтуватися в біблійних текстах;
- використовувати богословську та святотечецьку літературу для розуміння істинного сенсу Святого Писання;
- користуватись відомостями по ісагогіці, герменевтиці і екзегетиці - джерелами до православного розуміння Священного Писання;
- використовувати історичні та археологічні дані, які підтверджують достовірність біблійної історії;
- орієнтуватись у мапах давньої Палестини;
- вільно орієнтуватися в подіях и процесах древньої церковної історії
- осмислити події церковної історії и їх значення для подальшого розвитку церкви.
- осмислювати події церковної історії та їхнє значення для подальшого розвитку церкви;
- робити філософсько-релігійний аналіз розвитку церкви;
- аналізувати богословські тексти щодо істини християнства.
- вільно читати на церковнослов'янській мові.

II. СТРУКТУРА ПРОГРАМИ

1. Вступ до Богослов'я

Метою дисципліни є дослідження і осмислення священних текстів православного віровчення, формування богословської термінології та системи знань в області православного віровчення. Предметом вивчення дисципліни є православне богослов'я. А саме :

Джерела догматів віри. Значення творчості святих Отців і Учителів церкви в формуванні православного віровчення. Ступінь нашого знання про Бога. Взаємозв'язок догматів та віри. Образно символічна мова богослов'я. Цитати Святого письма які говорять про Троїчність осіб в Богові. Сповідання Вчення про Трійцю в Древній церкві. Віровчення православної церкви про єдиносущність та рівночестність Осіб Святої Трійці. Вчення православної церкви про Бога як Творця світу. Православна ангеологія. Вчення православного богослов'я про людину. Троїчність природи людини Дух. Душа, Тіло. Вчення про образ Божий в людині. Православне віровчення про походження зла в духовному світі. Вчення про гріхопадіння праотців. Свідчення Святого Письма про божественну і людську природу Ісуса Христа. Богословське вчення про єднання двох природ в одній іпостасі Ісуса Христа. Вчення про спокуту гріхів і освячення через жертву принесену Ісусом Христом. Догматичне вчення що до особи Пресвятої Богородиці. Наслідки Жертви Христової для людства. Вчення про Церкву Христову. Властивості Церкви. Вчення про церковні таїнства. Форми і види молитов. Свідчення Святого письма що до кінцевої долі світу і людства.

2. Біблійна історія.

Метою дисципліни є надання цілісного уявлення про Священну Біблійну Історію Старого і Нового Заповітів, розкриття богонатхненності та христоцентричності Біблії.. Предметом вивчення дисципліни є Біблія, А саме :

Загальні поняття про Святе Письмо, а також формування системи знань в області біблійної історії Старого Заповіту, починаючи зі створення світу до епохи патріархів, зокрема патріарха Авраама, формування системи знань в області біблійної історії Старого Заповіту, історії життя Ісаака та його синів, життя Іакова, Іосифа, Мойсея та пов'язану з ними долю єврейського народу. Історію Старого Заповіту, а саме книги Вихід – розповіді про сорокарічну подорож єврейського народу в пустелі на шляху до Землі Обітованої. Книги Ісуса Навина – розповіді про завоювання євреями Землі Обітованої, а також книги Суддів, та період Царів в історії ізраїльського народу. Період царювання Соломона, правління Ровоама, розділення Єврейського царства (930 – 722 рр. до н. е.), діяльність пророків. Періоду Вавилонського полону, перського панування над Ізраїлем; грецького панування, правління Маккавейської династії, таримського панування. Від

народження Богородиці до Різдва Христового та Його життя до початку суспільного служіння. Життя та месіанська діяльність Господа Ісуса Христа в перший, другий рік та третій рік Його суспільного служіння. Месіанської діяльності Господа Ісуса Христа в останні дні Його земного життя, а саме події Страсного Понеділка, Вівторка, Середи і Четверга. Останні дні життя Ісуса Христа, Його Хресна смерть та Воскресіння, а також біблійні події до Вознесіння Господнього і зішестя Святого Духа на апостолів.

3. Загальна Церковна Історія.

Метою дисципліни є вивчення фактів подій і процесів з історії християнської церкви в період з першого по п'ятнадцяте століття після Різдва Христового. А саме :

Джерела церковної історії. Відомості про твори древніх церковних істориків. Історичні, культурні та релігійні умови в яких починала своє існування християнська церква. Іудейська релігійна традиції першого століття. Політичні і релігійні партії пізнього іудаїзму. Філософські школи та Греко – римська релігія початку першого сторіччя. Апостолький період розвитку церкви. Історію розповсюдження християнської церкви з першого по третє сторіччя. Історія життя перших християнських мучеників. Причини виникнення гонінь на християн та історичні обставини їх проведення. Імена та дати правління визначних церковних діячів та імператорів цього періоду. Зміст перших творів християнської писемності. Авторство і зміст творів апологетів. Біографічні відомості про авторів апологій та інших письмових творів цього періоду. Зміст давніх символів віри, та символічних книг. Богословські концепції перших ересей, їх походження та історію розповсюдження. Біографія та творчість мужів апостольких. Напрямки розвитку богословської науки, та специфіка богословських шкіл різних регіонів. Система церковного управління, церковна ієрархія, та положення кліру в перші століття існування церкви. Специфіку взаємин між помісними церквами в перші сторіччя. Спосіб здійснення таїнств в древній церкві. Зміст церковних спорів що до хрещення еретиків та дня святкування Великодня. Церковна дисципліна та християнські звичаї перших сторіч. Факти та події історії церкви при імператорах Константині Великому, Юліані Відступнику та подальших

імператорах. Історія поширення церкви та церковного віровчення за межами римської імперії. Історію розповсюдження християнства в Європі, серед слов'ян та інших народів. Історія великого переселення народів. Виникнення та початок мусульманських завоювань. Загальний характер та сутність єретичних вчень IV-V ст. Події, що передували I Вселенському собору. Сутність єресі аріанства, духоборства, несторіанства, монофізицтва. Монофелітства, іконоборства, евтіхіан та павлікіан. Постанови I, II, III, IV, V, VI, VII Вселенських соборів.

Головні борці за чистоту віри православ'я цього періоду. Сутність, історія появи та розвиток Filioque. Факти життя, основні твори та особливості вчення діячів Ново-Олександрійської богословської школи, Антіохійської богословської школи, Східно-Сирійської богословської школи та значення їхньої діяльності для становлення й розвитку богословської думки. Факти життя, основні твори та особливості вчення західних богословів та значення їхньої діяльності для становлення й розвитку богословської думки. Причини занепаду розвитку богословської думки в VI-VIII стт. Основні твори та особливості вчення богословів VI-VIII стт. (свт. Леонтій Візантійський, Григорій Великий, прпп. Максим Сповідник, Іоанн Дамаскін) та значення їхньої діяльності для становлення й розвитку богословської думки. Особливості розвитку богословської думки IX-X стт. Основні твори та особливості вчення церковних письменників IX-X стт. (патр. Фотій, прп. Сімеон, новий Богослов) та значення їхньої діяльності для становлення й розвитку богословської думки. Особливості відносин між Церквою і державою в IV-XI стт. Вимоги до осіб, що обиралися на священнослужіння. Особливості церковного управління. Причини піднесення Константинопольського патріархату та особливості організації його управління. Специфіку появи церковного законодавства. Причини піднесення Риму. Історія розвитку папського примату, Історія розвитку богослужіння та церковного календарю, загально церковної покайної дисципліни. Сутність єретичних вчень донатистів та новаціан. Історія зародження чернецтва, Специфіку пустельного і спільно житнього чернецтва, Факти життя засновників чернецтва Антонія Великого та Пахомія Великого. Особливості богослужіння в західній церкві, факти життя засновника західного чернецтва Бенедикта Нурсійського. Особливості християнського життя в західній церкві в IX-X стт. Причини розподілу церков, та історія пригнічення

східної церкви з боку латинян та мусульман. Історію спроб об'єднання церков: Ліонська і Флорентійська унії. Особливості церковного управління, відносини патріархів та імператорів, особливості матеріального стану церкви. Діяльність церковних письменників: Михайла Псьола, Феофілакта, архієпископа Охридського, Євфимія Зігабена, Евстафія, архієпископа Солунського, Миколая, єпископа Мефонського, Никифора Влемміда, Ніла Кавасили, Миколая Кавасили, Симеона, архієпископа Солунського, Марка Євгеніка, єпископа Ефеського. Сутність богомільської єресі, ісіхатських суперечок. Особливості церковних богослужінь, стану християнського життя, місіонерської діяльності латинян, відносин римських пап з імператорами, причини занепаду папської влади. Історія основних чернечих та духовно-лицарських орденів: сестерсійській або бернардинській орден, орден кармелітів, францисканський та домініканський ордени, ордени іоанітів, мальтійців, тамплієрів. Богослужбові нововведення в римо-католицькій церкві, особливості її релігійного життя, схоластики, містики та основні напрямки розвитку богословської думки. Нові догмати римо-католицької церкви, основні секти: кафари, альбігенси, вальденси. Причини загального незадоволення римо-католицької церкви західними християнами, діяльність Віклекфа, Іоанна Гуса, Савонаролі Мартина Лютера, події щодо реформації в Німеччині, поширення лютеранства в Європі, кальвінізму у Франції, Нідерландах, Шотландії. Діяльність і вчення Уільріха Цвінглі, Іоанна Кальвіна. Сутність сект: анабаптистів, соціан, армініан. Причини та події щодо виникнення англіканської церкви. Постанови Тридентського собору, особливості діяльності ордену ієзуїтів. Події щодо відносин між католиками та протестантами, діяльність біблійних товариств. Богословські течії в протестантизмі. Сутність основних протестантських сект: квакерів, гернгуттерів, методистів, шведенборгіан, ірвігіан, баптистів. Особливості ставлення турецького уряду до Церкви в XV-XIX стт. Участь Росії в долі східних християн, події щодо боротьби греків за незалежність, причини та події щодо появи самостійної еллінської церкви,

Особливості стану, ієрархії і церковного управління. Константинопольської церкви при владуванні турків. Факти життя та діяльність Константинопольських патріархів XV-XIX стт.: Генадія Схоларія, Максимаа Філософа, Ієремії I, Іоасафа II, Ієремії II Траноса, Кирила Лукаріса, Паісія II, Самуїла I, Григорія V.

Особливості стану східних церков в XV-XIX стт. Факти життя та діяльність східних патріархів XV-XIX стт.: Іоакима I, Мелетія Пігаса, Герасима Спарталіоти, Фотія. Стан духовного просвітництва цього періоду, Особливості політики Римо-католицької церкви щодо заволодіння св. місцями в Палестині, дії пап щодо створення нових уній, особливості взаємовідносин папства і католицьких держав. Релігійні напрямки в Римо-католицькій церкві: янсенізм, квієтизм, ультрамонтанство. Нові догмати в Римо-католицькій церкві. Сутність і дії руху старокатоликів. Події щодо спроб англіканської церкви до з'єднання з православною, собори, що захищали православ'я від латинян і протестантів. Життя і діяльність Генадія Схоларія, Мануїла Пелепонеського, Пахомія Русана, Гавріїла Сєвера, Максима Маргунія, Мелетія Пігаса, Георгія Коризія, Нектарія, Досифея, Мелетія, Іллю Мілятія, Олександра Геладія, Костянтина Ікономоса, Констанція I, Захарія Мофи.

III. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

<i>Бали</i>	<i>Критерії оцінювання</i>
5 (відмінно)	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки.
4 (добре)	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких відтворюється значна частина навчального матеріалу, відповідь в цілому правильна, логічна та достатньо обґрунтована, дає підстави вважати, що вступник виявляє знання і розуміння основних положень зі спеціальності, певною мірою може аналізувати матеріал, порівнювати та робити висновки.

3 (задовільно)	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких відтворюються основні положення навчального матеріалу на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння, надається визначення основних понять з окремими помилками.
2 (незадовільно)	Оцінюється завдання, що не виконане, або містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу.

IV. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Вступ до спеціальності

Основні літературні джерела

1. Помазанский М., прот. Православное догматическое богословие в сжатом изложении. Новосибирск—Рига, 1993.
2. Митр. Филарет. Пространный христианский катихизис Православной Кафолической Восточной Церкви. Белосток, 1990.
3. Еп. Александр (Семенов Тян-Шанский). Православный катихизис, М., 1990.
4. Основы православия. прот. Фома Хопко. . Киев, 1996
- 5 Янарас Х, Вера Церкви: введение в православное богословие. М.: Центр по изучению религий, 1992.
6. Еп. Илларион Алфеев «Таинство веры» Введение в православное догматическое богословие. ., Москва, 1998.

Додаткові літературні джерела

1. Архим. Алипий (Кастальский-Бороздин), архим. Исаяя (Белов). Догматическое богословие: Курс лекций. Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 1994.
2. Клеман О. Истоки: Богословие отцов Древней Церкви. Пер. с франц., Москва, 1994.

3. Лосский В. Н. Очерк мистического богословия Восточной Церкви. Догматическое богословие. М., 1991.
4. Иерей Борис Левшенко. Догматическое богословие. Курс лекций. ПСТБИ, 1996.
5. Воронов Ливерий, профессор протоиерей "Православное догматическое богословие» Сергиев Посад, 1999.
6. Сильвестр Малеванский. Православное догматическое богословие. 12. Иерей Олег Давыденков. Догматическое богословие. Введение. Часть первая. Введение в догматическое богословие. (Из систематических учебников самый приличный и современный у русскоязычных авторов (А.М.))
7. Малиновский Н. прот. Православное догматическое богословие. Сергиев Посад, 1910.
8. Николин И. Учебный курс по догматическому богословию. Сергиев Посад, 1915.
9. Флоровский Г., прот. Пути русского богословия. Киев, 1991.

Біблійна історія

Основні літературні джерела:

1. Священное Писание Ветхого и Нового Завета
2. Пушкарь Вениамин, архиепископ. Священная библейская история. Изд.: Завет. Санк-Петербург, 2003 г.
3. Лопухин А.П. Библейская история Ветхого и Нового Завета. Изд.: Харвест, Минск, 2005 г.
4. Милеант Александр, епископ. Исследуйте писания. К познанию Библии. Русский Хронграф. Москва, 2004 г.
5. Верещагин Е.М. Библистика для всех. Изд.: Наука. Москва, 2000 г.

Додаткові літературні джерела

1. Безобразов Кассиан, епископ. Лекции по Новому Завету. Евангелие от Иоанна. Изд.: Пролог, 2006 г.
2. Гречулевич Василий, протоиерей. Подробный сравнительный обзор Четвероевангелия. Изд.: Русская симфония, М., 2008 г.
3. Десницкий А. Введение в библейскую экзегетику. Изд.: Православный

Свято-Тихоновский Гуманитарный Университет, М., 2011 г

4. Каменский Никанор. Толковый апостол. М., 2008 г.
5. Макдауэлл Джош. Неоспоримые свидетельства (Исторические свидетельства, факты, документы христианства). Изд.: Соваминко. Москва, 1992 г.
6. Никифор, архимандрит "Библейская энциклопедия", издание Свято-Троицкой Сергиевой Лавры, 1990 г., (репринт, Москва, 1891).
7. Полный православный богословский энциклопедический словарь, репринт. Издание Московского Патриархата. Москва, 1992 г.
8. Ринекер Ф., Майер Г. Библейская Энциклопедия Брокгауза (перевод с немецкого). Изд.: Христианская зоря, 1999 г.
9. Сорокин Александр, протоиерей. Введение в Священное Писание Ветхого Завета. Изд.: Ладан, С.- Петерб., 2009 г.
10. Таушев Аверкий, архиепископ. Четвероевангелие. Апостол. Руководство к изучению Священного Писания Нового Завета. Изд.: Православный Свято-Тихоновский Гуманитарный университет, М., 2010 г.

Загальна Церковна Історія.

Основні літературні джерела

1. Болотов В.В. Лекции по истории древней Церкви. В 4-х кн. М., 1994
2. Бриллиантов А.И. Лекции по истории древней Церкви. СПб., 2007
3. Дворкин А.П. Очерки по истории Вселенской Православной Церкви: Курс лекций. Нижний Новгород, 2005. СПб., 2001.
4. Тальберг Н. История Христианской Церкви. М.: Св.-Тихоновский богословский ин-т, 2000
5. Поснов М.Э. История Христианской Церкви (до разделения Церквей - 1054 г.). Брюссель, 1964 (и др. изд.) (рос.)
6. Смирнов П., прот. История Христианской православной Церкви. М., 1994 (рос.)

Додаткові літературні джерела

1. Дворкин А.П. Очерки по истории Вселенской Православной Церкви: Курс лекций. Нижний Новгород, 2005 (рос.)
2. История Византии в 3-х томах. Т.3. Изд. "Наука", М., 1967 (рос.)
3. Карташев А.В. Вселенские Соборы. Париж, 1963 (рос.)
4. Лебедев А.П., проф. История Вселенских Соборов (IV и V вв.), т. III, ч. 1. Сергиев Посад, 1896 (рос.)
5. Мейендорф прот. Иоанн. Введение в святоотеческое богословие. Нью-Йорк, 1985 (рос.)
6. Смирнов Евграф. История Христианской Церкви. Изд. 8-е. Вильно, 1907 (рос.)
7. Спасский А.А. История догматических движений веков Вселенских Соборов, т. 1. Сергиев Посад, 1906 (рос.)
8. Шмеман А. Исторический путь Православия. М., 2007 (и др. изд.) (рос.)